

Populære pingviner trekker turister

Ulovlig rovdyrjakt

Byer kutter utslipp

Innhold

Skjerpet vern av kysttorsk

Men Norges Kystfiskarlag mener tiltakene er puslete. Side 4

Avviser CO₂-eksport

Uaktuelt å eksportere CO₂ fra gasskraft til Storbritannia, sier Hydro. Side 5

Byer kutter utslipp av klimagasser

Småkommuner og millionbyer skal kutte 30 prosent av utslippene. Side 6

Ny hverdag for urbefolkningen

Nå allierer inuittene seg med innbyggerne i små stillehavsstater. Side 7

Fjellflora blir høytvoksende gress

— Kan tape plantearter vi ikke vet verdien av, advarer forsker. Side 8

Giftavfall rett i grunnen

Trønder dømt til fengsel og må betale 4,5 millioner i erstatning. Side 8

Fokus på nordområdene

Klimaendringer og miljøgifter i Arktis er viktig når Norge nå overtar roret i Nordisk råd. Side 10

Skal få fart på sparing

EU-direktiv krever 1 prosent energisparing årlig. Side 11

Lahn med plan

Natur og Ungdoms nye leder lover fokus på løsninger. Side 12

Kamp mot eget vedtak

Velgerd Svarstad Haugland oppfordrer til kamp mot Hardangerbrua. Side 13

Tema: Rovdyr

— Skyting av gaupe gir status
Ulovlig jakt truer rovdyr i Sverige
Regionale rovdyrplaner på vei
Kommentar: Ulvefrykt i et samfunnsperspektiv

Få grønne gründere

Lite nyskaping og innovasjon innenfor miljøbedrifter. Side 21

Pingviner lokker turister

Filmen Pingvinenes marsj lokker turister til verdens største gjenværende villmark. Side 22

Leder

Mangfoldet skal bevares

I dag mister vi arter mellom 1000 og 10 000 ganger raskere enn den naturlige utviklingen tilsier. Innen 2010 skal tapet av biologisk mangfold stanses. Dette målet ble først vedtatt på EU-toppmøtet i Göteborg for fem år siden og senere på verdensstoppmøtet for bærekraftig utvikling i Johannesburg. Etter det har Norge, Storbritannia, Italia og flere land bekreftet målet gjennom nasjonale deklarasjoner. På Natur og Ungdoms landsmøte i begynnelsen av januar trakk miljøvernminister Helen Bjørnøy frem to sentrale tiltak for å stanse artstapet: Å få vedtatt naturmangfoldloven "så snart råd er" og øke skogvernet. "Hele 46 % av de truede artene på land i Norge lever i skog. Norge har flere skogtyper som er internasjonalt sjeldne. Dessverre er det slik at Norge har blitt liggende etter når det gjelder skogvern. Regjeringen vil derfor øke skogvernet", sa miljøvernministeren på landsmøtet. På lik linje med en rekke andre miljømål kan mange si seg enige i prinsippet om vern av mangfoldet, men så snart de konkrete tiltakene kommer på bordet dukker også konfliktene opp. Derfor blir det ekstra viktig med positive tiltak som øker forståelsen og oppslutningen om det ambisiøse 2010-målet. I Storbritannia har myndig-

hetene lansert et fond for å støtte biomangfold-prosjekter. Hver år fremover skal fondet dele ut om lag 24 millioner kroner til arbeid for å nå 2010-målet. Norske myndigheter har på sin side varslet en nordisk konkurranse mellom lokalsamfunn om hvordan det biologiske mangfoldet kan bevares. Likevel må politikerne skjære gjennom i viktige saker. I løpet av året skal skjebnen til Sør-Norges største gjenværende naturskogområde, Trillemarka-Rollagsfjell, legges i hendene til miljøvernministeren og regjeringen. Da vil Bjørnøy få anledning til å omsette de gode intensjonene til konkrete tiltak.

Miljøjournalen

REDAKTØR:
Audun Garberg | Tlf. 23 10 96 07
ag@naturvern.no

REDAKSJON:
Pernille Berg | Tlf. 23 10 96 06
pb@naturvern.no
Kristian Skjellum Aas | Tlf. 23 10 96 08
ka@naturvern.no

ADRESSE:
Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo
Telefon: 23 10 96 10
Telefaks: 23 10 96 11
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Nett: www.miljojournalen.no

FORSIDEFOTO: Tom Schandy/NN/Samfoto

Fagpressen

OPPLAGSKONTROLLERT

ABONNEMENT: 320 kroner per år [privat]
700 kroner per år [bedrifter]

ANNONSER: HS Media,
tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
TRYKK: Gan Grafisk

NESTE UTGAVE: FEBRUAR 2006

Trykktet på papir produsert av drikkekartonger i Norge. Mer informasjon: www.hippo.no

Stopper PCB fra bunker

Ubåtbunkeren på Laksevåg i Bergen har i mange år vært en av Norges største PCB-kilder. En opprydding har forhåpentligvis stoppet avrenningen, men flere problemer lurar.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Bunkeren i Nordrevågen, like ved dagens Laksevåg senter, har en spennende og blodig historie. Denne bunkeren var målet for det allierte flytoktet i 1944 som førte til det største tapet av sivile liv i Norge under krigen. 193 mennesker ble drept i bombetoktet.

Tømte ut PCB-olje

Men i dag er andre farer mer overhengende. Bunkeren og området rundt har avgitt store mengder av miljøgiften PCB til havne- og fjordområdene i Bergen. Overingeniør Harald Bjørnstad i Forsvarsbygg forteller at området har vært forurenset lenge.

— I perioden etter krigen ble olje fra transformatorer og annen PCB-holdig olje bare tømt ut. Ingen visste at PCB var skadelig, og det ble ikke tatt tungt på avrenning av olje heller, forteller Bjørnstad.

Mye PCB i området

Statens forurensningstilsyn satte en frist ut 2005 med å rydde opp. Prøver har vist høye PCB-verdier både på land, i vann, i spiselige organismer i havet og på sjøbunnen utenfor bunkeren.

— Det ble gjennomført tiltak i 1991-1992, da et oljeholdig lag med PCB ble gravd bort. Likevel var det PCB igjen i grunnen, og i fjor ble det fjernet 166 000 liter slam fra området. Nå er vi pålagt å overvåke området i tre år, og ta prøver for å kontrollere om det fortsatt renner PCB ut i sjøen. Vi håper problemet er under kontroll, og at det neste steget blir å rydde opp i sedimentene på havbunnen, forteller Bjørnstad.

Kan bli stort arbeid

Forsvarets mareritt er hvis dok-

Disse bilene står på området der tre ubåtdokker er gjenfylt ved ubåtbunkeren på Laksevåg. Nå vil målinger vise om grunnen her avgir PCB til fjorden, slik at alt må graves opp. (Foto: Trond Olav Skrunes, Sydvesten)

kene som allerede er gjenfylte, må åpnes. Anlegget ble bygget med seks dokker, men tre av disse er fylt igjen med bygningsavfall, armert betong og andre masser.

— Vi tror og håper at det ikke skal være nødvendig med flere tiltak på land, men det får overvåkingen vise, sier Bjørnstad.

I tillegg er det ikke en ukomplisert sak å fjerne sedimentene på havbunnen. I og med at bunkeren var et hett bombemål under 2. verdenskrig, ligger det flere udetonerte bomber i sjøen utenfor bunkeren.

Gjør fjorden ren

Målet med oppryddingen er at fjordområdene rundt Bergen skal bli rene igjen. Disse fjordene er blant landets mest forurensede, og det er utstedt kostholdsråd for hele fjordsystemet utenfor Bergen. I enkelte områder er det så forurenset at man frarådes å spise all sjømat.

— Jeg ville ikke hatt sjømat fra Puddefjorden til middag, for å si det sann, sier Bjørnstad.

Oppslagsverk om gift i fjord

31 havne- og fjordområder i Norge er så forurenset at Mattilsynet anbefaler restriksjoner på hva som bør spises. Nå gjennomgås disse områdene i en ny rapport fra Mattilsynet.

Rapporten skal vise hvor det er behov for nye analyser, utvidelser eller omformuleringer av kostholdsrådene. Rådene er ulike: Noen innbefatter omsetningsforbud, noen omfatter bare spesifikke skjell- og fiskearter, mens det i andre områder er anbefalt å styre unna all sjømat.

Mange kilder i Bergen

Fjordene i Bergen er nevnt i et eget, stort kapittel, og ubåtbunkeren nevnes som et "høyrisikoområde for spredning av PCB".

— Det har garantert lekket PCB fra områdene rundt bunkeren. Samtidig er det mange andre kilder i Bergensområdet, som gjør at fjordene her er særlig utsatt. Det er blant annet brukt mye PCB i husmaling, som vaskes ut i over-

vannsanlegget ved regn. Det er også flere verfts- og industrianlegg som er PCB-kilder, sier Tom Erik Økland i Bergfald & Co, som har utarbeidet rapporten for Mattilsynet.

Her er giftfjordene

Områdene med kostholdsråd er Oslo- og Drammensfjorden, Tønsberg, Sandefjord, Grenland, Kragør, Tvedestrand, Arendal, Kristiansand, Farsund, Fedafjorden, Flekkefjord, Stavanger, Sandnes, Karmsundet, Sauda, Sørfjorden, Bergen, Årdal, Åsefjorden, Sunndalsfjorden, Trondheim, Hommelvik, Brønnøysund, Sandnessjøen, Ranfjorden, Vefsnfjorden (opphevet i fjor), Ramsund, Harstad, Narvik, Tromsø, Hammerfest og Honningsvåg.

kalender

24. januar - 8. februar

Høringskonferanser om EUs
vanndirektiv

Oslo, Bergen, Trondheim og
Tromsø

Arr: Statens forurensningstilsyn
www.sft.no/arbeidsomr/vann/vanndirektiv/dbafile14379.html

Påmelding: konferanser@sft.no

26. - 27. januar

Konferansen *Avfall Innlandet 2006*, i Øyer

Arr: Tekna – Hedmark og Oppland
www.tekna.no

30. - 31. januar

Challenges and Innovations facing Environment, Transport and Tourism

Miljøseminar om transport og
turisme

Wien, Østerrike
www.eco-travel.at

7. februar

Landsmøte, WWF-Norge, Oslo
Kun valgte representanter.

For mer informasjon:
www.wwf.no

7. - 8. februar

Det 15. seminar om hydrogeologi og miljøgeokjemi

Arr: NGU, Trondheim

9. - 10. februar

Konferansen *Lønnsom og bærekraftig vareproduksjon i framtidens Norge?*

Arr: NTNU, SINTEF, m.fl.
www.p2005.ntnu.no

15. - 16. februar

Fagdag: *Lavt energibehov og godt innneklima.*

Arr: Husbanken i Oslo
www.husbanken.no/oslo

15. - 17. mai

A Future with Zero CO₂ Emissions
Konferanse for lokale myndigheter

Sted: Stockholm, Sverige
www.iclei.org/itc/stockholm2006

Skjerpet vern av kysttorsken

Norges Kystfiskarlag mener vernetiltakene for kysttorsken er puslete. Reglene burde vært mye strengere, mener de.

TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

— På bakgrunn av bestandssituasjonen innføres det nå ytterligere innstramminger med hensyn til vern av kysttorsk. Dette er nødvendig for at vi skal ha et reelt vern av bestanden, sier fiskeri- og kystminister Helga Pedersen i en pressemelding.

Havforskningsinstituttet har i flere år ment at kysttorsken er så sårbar at den bør totalfredes. Det har derimot vist seg å være vanskelig å komme til enighet om tiltak for å beskytte fisken. Senest i 2004 ble det vedtatt å begrense yrkesfisket og fritidsfisket av norsk kysttorsk, men tiltakene hadde svært liten effekt på bestanden.

Under debatten før jul gikk Norges Fiskarlag imot det nye vedtaket, men var de eneste i rådet som stemte imot. Norges Kystfiskarlag gikk overraskende inn for vern av kysttorsken. Dette medførte at flertallet i reguleringsrådet anbefaler Fiskeridepartementet å innføre det foreslåtte innstrammingerne.

Ønsker strengere regler

Norges Kystfiskarlag, som representerer en gruppe som spesielt vil føle reguleringene på kroppen, mener reglene bør bli mye strengere.

— Vi har i lang tid vært innstilt på at noe må gjøres for å bevare kysttorsken. Desverre ble det endelige vedtaket bare en skygge av vårt originale forslag, sier nestleder Arne Helge Kristoffersen.

— De nye innskjerpingene vil ha størst konsekvenser for små båter og gir store trålere større

Fiskerne er splittet i synet på vern av kysttorsken. Norges Kystfiskarlag vil ha strengere vern, men Norges Fiskarlag er uenig. (Foto: Kystfiskergruppen)

frihet. Dessuten blir kun et meget lite område totalfredet, sier han.

Kristoffersen vedgår at reguleringen vil ha dramatiske konsekvenser for den enkelte fisker som lever i de berørte områdene, men mener det totalt sett vil berøre en meget liten del av dem som livnærer seg av havets goder.

Kysttorsk krise

Norges Fiskerlag er ikke enig. De

mener at store deler av fiskeindustrien blir uten råstoff i perioder av året. De nye innstrammingerne er et forsøk på å tilfredsstille begge parter.

— Hovedutfordringen er fortsatt å få til en regulering som reduserer uttaket av kysttorsk, men som samtidig gjør det mulig å opprettholde et tradisjonelt fiske og dermed næringsaktiviteten langs kysten, sier Helga Pedersen.

fakta

Kysttorsk

- Kysttorsken lever langs store deler av kysten. Mengden øker fra sør mot nord, og om lag 75 prosent finnes nord for Stadt.
- Kysttorsk finnes fra tarebeltet til vann ned mot 500 meter.
- Den gyter langt inne i de fleste fjordene eller i sidearmer i større fjordsystem.
- Kysttorsk vandrer sjelden ned på dypt vann før den er 2 år gammel.
- Den blir tidligere kjønnsmoden enn norsk-arktisk torsk, vokser hurtigere og vandrer i mindre grad.

(kilde: IMR)

Hydro sier nei til CO₂-eksport

Industrikraft Møre vil bygge gasskraftverk med CO₂-håndtering. Klimagassen foreslår de å tilsette i gass fra Ormen Lange for så å eksportere den til Storbritannia. — Uaktuelt, sier Hydro.

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

I desember sendte Industrikraft Møre forhåndsmelding om gasskraftverk til Norges vassdrags- og energidirektorat. Gasskraftverket skal bygges ved bedriften Hustadmarmor i Fræna kommune i Møre og Romsdal. Årlig nettoproduksjon av elektrisitet vil bli på 3 TWh.

Skal renses

Kraftverket vil produsere om lag 1 million tonn CO₂ årlig, men organisasjonssjef Alf Reistad i Hustadmarmor lover at utslippene vil bli renses og tatt hånd om. I forhåndsmeldingen skisseres ulike alternativer, deriblant å eksportere CO₂ i gassen fra Ormen Lange-feltet.

— Gassen fra Ormen Lange er fattig på CO₂, så fattig at man må justere kvaliteten før den kommer frem til Storbritannia. Ett alternativ er å putte inn CO₂ lokalt, sier Reistad.

— Dette er ingen miljøbløff. For at engelskmennene skal kunne ta imot gassen må den korrigeres, sier Reistad.

Norsk Hydro er operatør for Ormen Lange-feltet. Ovenfor Miljøjournalen avviser de kategorisk forslaget om CO₂-eksport.

— Dette er ikke en aktuell løsning for oss, sier informasjonssjef Vegar Stokset i Norsk Hydro. Selskapet vil heller blande Ormen Lange-gassen med annen nordsjøgass for å tilfredsstille britenes krav.

Industrikraft Møre vurderer også å bruke CO₂ som tilsetning

Neste år åpner landanlegget for Ormen Lange-utbyggingen i Aukra kommune. På andre siden av sundet vil Industrikraft Møre bygge gasskraftverk. Selskapet mener det er aktuelt å tilsette CO₂ fra kraftverket i gassen fra Ormen Lange. (Foto: Norsk Hydro)

til brent kalk i produksjonen hos Hustadmarmor. I første omgang kan dette dreie seg om 20 prosent av CO₂-utslippene.

— Ingen netto reduksjon

— Netto gir ikke dette noen CO₂-reduksjon, men hvis vi importerer brent kalk vil det være gunstig for Norges Kyoto-forpliktelse. Dessuten får vi en industriell anvendelse av CO₂ med muligheter for vekst og verdiskapning, sier Reistad.

— I realiteten flytter man CO₂-utslippet fra Møre og Romsdal til et annet sted i verden. For klimaet spiller det ingen rolle. Et utslipp er et utslipp. Løsningen Industri-

kraft Møre velger tar seg bare godt ut i det norske klimaregnskapet, sier leder Lars Haltbrekken i Norges Naturvernforbund.

Industrikraft Møre vurderer også deponering under havbunnen, enten i tomme lommer, eller bruk av CO₂ til økt oljeproduksjon. Selskapet presiserer imidlertid at flere aktører må bidra økonomisk dersom deponering i en eller annen form skal bli aktuelt.

Kraftunderskudd

Møre og Romsdal sliter med kraftunderskudd og stigende etterspørsel etter elektrisitet. Utvidelsen til Hydro aluminium på

Sunnalsøra og åpningen av landanlegget for Ormen Lange-utbyggingen neste år krever store mengder elektrisitet.

Statoil har søkt om å få bygge gasskraftverk på Tjeldbergodden på Nordmøre. Dersom disse planene ikke blir realisert kan det bli aktuelt for Industrikraft Møre å bygge et større gasskraftverk.

— I utgangspunktet har vi lagt opp til et 420 MW anlegg med CO₂-håndtering, men det kan vise seg at et 800 MW anlegg er det riktige, både på grunn av energisituasjonen og for å få mest mulig CO₂, sier Reistad med henvisning til de store mengdene CO₂ som kreves for økt oljeutvinning.

Byer lover klimakutt

Mens FNs klimaforhandlinger bare klarte å bli enige om en tidsfrist for en ny avtale, ble representanter fra småkommuner og millionbyer verden rundt enige om å kutte sine utslipp med 30 prosent innen 2020.

TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

(Montreal) Over 300 ordførere fra hele verden møttes i Montreal parallellt med FNs klimaforhandlinger. Der forhandlet de seg frem til en felles deklarasjon med mål om utslippskutt på 30 prosent innen 2020 og 80 prosent innen 2050, i forhold til nivået i 1990.

— Som lokale ledere har vi gått gjennom dette på en måte som ikke er ulik hva de andre forhandlingene i lokalene her har gjort. Mange har lagt sin hånd på dette og det øker eierskapet til deklarasjonen, sier Greg Nickels, ordfører i byen Seattle.

— Vi er klare til å samarbeide med myndighetene på stat-nivå og nasjonalt, sier Nickels.

Han mener byene vil tjene økonomisk på nye bygningskrav og teknologiutvikling.

Montreals ordfører Gerard Tremblay forteller at byen skal satse på kollektivtrafikk og økt

Energisparing og satsing på kollektivtransport er to av tiltakene Seattle (bildet) og andre byer må sette i verk for å kutte utslippene av klimagasser med 80 prosent innen 2050. (Foto: Photos.com)

energieffektivitet. Montreal ønsker dessuten å delta i handelen med utslippskvoter.

Lederskap

— Lederskap blant nasjonene er nøkkelen til å løse klimaproblemet. Men når det kommer til

praktisk handling må byene være med, sier Nicky Gavron, viseborgermester i London.

— Halvparten av verdens befolkning bor i byer, og andelen øker. 75 prosent av energien brukes i byer. Bybefolkningen er sårbare for hetebølger og havstigning, sier Gavron. Hun mener byer og kommuner kan gjøre større utslippskutt enn hva nasjonene har påtatt seg, og skryter av at avgiften på bilkjøring i London sentrum har redusert biltrafikken med 30 prosent og CO₂-utslippene med 19 prosent. For å kjøre i indre del av London må bilister nå punge ut med 8 pund – nærmere 100 norske kroner – dagen. Viseborgermesteren varsler også at London nå skal samarbeide med næringslivet for å ta i bruk lavutslippsløsninger.

Oppfølging

Nå starter arbeidet med å sikre at målene blir fulgt opp i praksis. På lik linje med nasjonalstatene skal ordførerne i fremtiden fremlegge detaljerte rapporter om hva man har gjort og hvordan utslippene

ligger i forhold til målene. Sammenlignbare innberetninger basert på felles målemetoder skal legges frem under de årlige partsmøtene i FNs klimakonvensjon.

Dype kutt

Ordførerne oppfordrer også verdens land til å samarbeide med lokale myndigheter for å tilpasse seg klimaendringene og kutte utslipp. Samtidig ber de om en ny internasjonal klimaavtale med dype kutt i utslippene innen utgangen av 2012.

— Akkurat som Gro Harlem Brundtland utfordret oss til å finne lokale løsninger, utfordrer vi landene til å finne løsninger, sier ordfører Raymond Mampe fra Potchefstroom i Sør-Afrika.

13 norske kommuner

Bak ordførerkonferansen i Montreal sto organisasjonen ICLEI – Local governments for sustainability. Ingen norske kommuner var representert på konferansen, men Oslo, Bergen, Stavanger og ti andre norske kommuner står på medlemslisten til ICLEI.

CO₂ blir til stein

CO₂ som deponeres på havbunnen blir i løpet av noen hundre år forvandlet til stein.

TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Hva skjer når store mengder av drivhusgassen CO₂ deponeres i gamle oljereservoarer under havet? Gassen vil etter hvert overføres til mineraler, forteller professor Per Aagaard ved Institutt for geofag til forskningsmagasinet Apollon som utgis av Universitetet i Oslo.

Når gassen blir pumpet ned i bakken utsettes den for så stort trykk at den omgjøres til væske. Etter hvert løses noe av væsken opp i det salte grunnvannet og

gjør det svært surt.

— Den sure væsken vil reagere med mineralene og danne nye materialer. Dermed vil enda mer av karbondioksidet løses i vann og løse opp enda mer av mineralene, forteller Aagaard til Apollon. Prosessen går imidlertid svært sakte og tar fra hundre til tusen år.

— Over tid vil vi altså se at karbondioksidet forsvinner og overføres til mineraler. Disse mineralene er en sikker lagringsform, sier Aagaard.

Urbefolkningens nye hverdag

Bygging av demninger, flytting av folk, nye jaktmarker og jordbruk beskyttet av betong. Slik har hverdagen blitt for urfolk i sør og nord. Nå allierer inuittene seg med innbyggerne i de små øystatene.

Hva har innbyggerne i Fransk polynesia (t.v.) til felles med inuittene i Arktis (t.h.)? De er få i antall, lever tett på naturen og blir hardt rammet av klimaendringer. (Foto: Photos.com)

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

(Montreal) — Noen av øysamfunnene er allerede i ferd med å tilpasse seg. De bygger demninger mot havet og sementblokker rundt jordbruksarealene for å unngå at saltvann trenger inn. Dette gjelder spesielt samfunn som ikke har muligheten til å flytte til høyereliggende områder, forteller Taito Nakalevu, ansvarlig for klimatilpasning i det sørlige Stillehavets regionale miljøprogram. Stigende havnivå og mer ekstremt vær truer også vannforsyningen i mange av de små øystatene.

— På Cook-øyene har de ikke lenger drikkevann. Nå må alle som bygger nye hus også installere anlegg for høsting av regnvann, forteller Nakalevu til Miljøjournalen.

Usikker is

Tusenvis av kilometer lenger nord sliter også inuittene med effekten

av et mildere klima.

— Våre jegere må reise lengre på grunn av at isen er borte eller usikker. Jakten krever et større areal og det koster også mer penger, sier Sheila Watt Cloutier, leder for Inuit Circumpolar Conference.

Lanserer samarbeid

I regi av FNs miljøprogram (UNEP) lanserte Sheila Watt Cloutier og Taito Nakalevu under klimaforhandlingene i Montreal et samarbeid mellom de to sårbare regionene. Nå skal de sammen finne løsninger for tilpasning til klimaendringene og ikke minst gjøre verdien oppmerksom på hva som skjer.

— Vi har jobbet lenge sammen med de arktiske urbefolkningene om klimaendringer. FN har også lang erfaring i å samarbeide med folk fra de små øystatene som er truet av havstigning og ekstremvær. Nå kobler vi de to gruppene sammen, forklarer Svein Tveitdal, spesialrådgiver for Arktis i UNEP.

— Dersom Grønland smelter

vil vi få en havstigning på 7 meter. Det som skjer i Arktis vil direkte påvirke de små øystatene, sier Tveitdal. Han påpeker at både inuittene og befolkningen på de små øystatene er få i antall og lever tett på naturen.

— Likevel må det vel være svært ulike måter de tilpasser seg klimaendringene?

— Tilpasningen er dramatisk begge steder. I Stillehavet dreier det seg ofte om å flytte til høyere områder. I Arktis kan folk også være nødt til å flytte dersom isen smelter.

Kompensasjon

Kyoto-protokollen inneholder formuleringer om kompensasjon til fattige land som rammes spesielt hardt av klimaendringene. Det er opprettet fond som skal bidra til finansieringen. Canadas miljøambassadør, Karen Kraft Sloan, påpeker imidlertid at ikke alle effektene kan avbøtes med penger.

— Hvilken pris har den siste isbjørnen eller den siste palmeplanten på en stillehavsøy? De kan ikke kompenseres, sier Sloan.

Dimas til Svalbard

EUs miljøkommissær Stavros Dimas har takket ja til en invitasjon til å besøke Svalbard.

Miljøvernminister Helen Bjørnøy møtte Dimas under klimaforhandlingene i Montreal i desember.

— Jeg tok opp flere spørsmål med ham, også klimaendringene

i Arktis. Da inviterte jeg Dimas til Svalbard og han takket ja, forteller Bjørnøy til Miljøjournalen. Hun håper å få arrangert turen i april eller mai.

Stavros Dimas.
(Foto: Audun Garberg)

Frodig fjellflora blir høytvoksende gress

— Vi kan tape plantearter vi ikke vet verdien av, advarer forsker.

Lavtvoksende reinrose kan bli utkonkurrert av høyt gress hvis klimaet blir varmere. (Foto: UMB)

■ TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

Kari Klanderud, forsker på planteøkologi ved Universitetet for miljø og biovitenskap, avsluttet nylig et fire år langt studie hvor forskerne simulerte klimaforandringer i store telt på Hardangervidda. Etter kort tid ble det biologiske mangfoldet betydelig redusert. Det tidligere svært artsrike plantesamfunnet,

I små telt på Hardangervidda simulerte forskerne klimaforandringer. (Foto: UMB)

som blant annet var dominert av lavtvoksende reinrose, ble i løpet av prosjektperioden endret til enger av høytvoksende gress og urter.

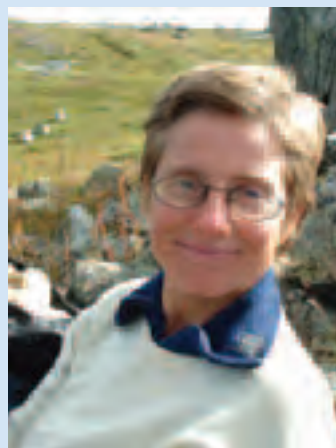
Indikator på fremtiden

— Fjellplantenes begrensede spredningsevne kan hindre dem i å spre seg raskt nok til nye områder dersom konkurransen fra andre arter øker, forklarer hun.

Andre studier viser at dette vil medføre at lavlandsarter vil trekke høyere opp, dette vil igjen føre til at dyr, som for eksempel hare, også vil følge med.

Prosjektet er en del av et internasjonalt nettverk der klimaeksperimentene utføres på alpine og arktiske lokaliteter i ti forskjellige land. Alle stedene viser samme tendenser.

— Vi valgte å studere høyfjellet fordi det er meget sensitivt i forhold til forandringer. Det som skjer der vil antagelig skje lengre nede om en stund, forteller Klanderud.

Kari Klanderud er fornøyd med resultatene, men ønsker å forske videre på emnet. (Foto: UMB)

18 års

Bilopp hugger Gunnar Sandhaug ifølge en dom i Fosen tingrett og 4,5 millioner kroner i ers

■ TEKST: **KRISTIAN S. AAS**
kaa@naturvern.no

I den strenge dommen fra Fosen tingrett avdekkes en systematisk neglisjering av forurensningslovgivingen. Sandhaug har drevet bilopp huggeri på Ålmoen i Rissa siden 1988, som daglig leder og styreleder i Rissa bilopp huggeri AS. Da hadde det vært drevet bilopp samling på tomten tidligere, uten at myndighetene hadde vesentlige bemerkninger til driften. Etter at Sandhaug overtok, krevde imidlertid fylkesmannen opprydding og tiltak i 1989, uten at noe hendte. I 1993 vedtok Rissa kommune opprydding av området, noe som heller ikke ble gjennomført. Derfor mistet Rissa bilopp huggeri AS konsesjonen til å drive bilopp samling i 1994. Dette ble påklaget, men vedtaket ble stadfestet i mai 1997.

Blokkerte ryddingen

Men området ble ikke ryddet etter dette. Flere pålegg om opprydding og grunnundersøkelser ble neglisjert, og i august 2001 ble det foretatt tvangsoppnydding beordret av fylkesmannen. Sandhaug skal da ha hindret arbeidet ved å blokkere veien med "lastebiler og andre store kjøretøyer". Etter et rettsforlik fikk Sandhaug plukke ut deler av billageret som han definerte som varelager, ikke avfall. Rundt 70 prosent av plassen ble ryddet. Etter denne ryddingen har vrakene blitt plassert utover området igjen, og flere nye vrak har kommet til. Både Rissa bilopp huggeri AS og etterfølgerbedriften Fosen bilopp huggeri AS er i dag konkurs. I og med at Sandhaug var Rissa bilopp huggeris eneste ansatte, styreleder og daglig leder har han blitt holdt personlig an-

giftavfall rett i grunnen

aug i Rissa i Sør-Trøndelag hadde ingen rutiner på levering av farlig avfall, og lot bilvrak stå henslengt, rett. Da staten aksjonerte, blokkerte han veien med trailere. Nå er Sandhaug dømt til 60 dagers fengsel og betinget fengsel.

svarlig for forsøplingen og avrenningen.

— Kraftig forurensset

— Da Sandhaug tok over driften av bilopphuggeriet i Rissa, var det uregelmessigheter fra dag én. Nye undersøkelser av grunnen viser at den er kraftig forurensset av blant annet bly, sink og olje, og området drenerer ned til en reservedrikkevannskilde. Vi har ingen saker som ligner denne i Midt-Norge, og forhåpentligvis finner du det ikke noen andre steder heller. Driften av anlegget har vært i strid med forurensningslovgivingen helt siden 1988, forteller Stein Arne Andreassen ved fylkesmannens miljøvernavdeling i Sør-Trøndelag.

— Flere feil i dommen

— Saken er anket. Sandhaug var kun tiltalt for forurensning som har skjedd fra 1997 til 2004, men har blitt dømt etter den totale mengde forurensning som var på tomta da prøvene ble tatt. I tillegg er det ikke riktig at det sto batterier henslengt på tomta, slik det står i dommen. I tillegg nevnes det en faktura som skal være for fjerning av biler Sandhaug har hindret opprydding med. Denne fakturaen er for taksering av bedriftens varelager, ikke for fjerning av biler. Sandhaug erkjenner å ha utsatt området for fare for forurensning, men mener dommen er feil på flere punkter, sier Sandhaugs advokat Einar J. Berg.

Nå skal Frostating lagmannsrett ta stilling til om anken skal realitetsbehandles.

Har ny tomt, flytter biler dit

Sandhaug skal nå ha ordnet seg en ny næringstomt. Ifølge avisen Fosna-Folket skal han ha kjøpt opp et selskap basert i Verran i

Dette er området til Rissa bilopphuggeri slik det så ut i 2003, to år etter at plassen var tvangsryddet. (Foto: Kjell Dahle, Fosna-Folket)

Nord-Trøndelag, som eier store deler av bygningsmassen til Nye Fosdalen Bergverk, det nedlagte gruveselskapet i kommunesenteret Malm. Biler skal være flyttet til denne tomten, men om disse stammer fra anlegget i Rissa er uklart. Advokaten bestrider oppkjøpet.

— Jeg vet at selskapet i Malm

har kjøpt biler av Sandhaug, men ifølge ham selv er han ikke inn på eiersiden i dette selskapet, sier Berg.

Før Sandhaug etablerte seg i Rissa i 1988, drev han et bilopphuggeri i Malm. Her var det også uregelmessigheter ved driften, men det ble ryddet da Sandhaug

flyttet virksomheten.

— Hvis han forsøker å etablere biloppsamlingsvirksomhet her uten tillatelse, må vi stoppe det. Både vi og kommunen har virkemidler for å kunne unngå slikt, sier Leif Inge Paulsen ved fylkesmannens miljøvernavdeling i Nord-Trøndelag.

Razzia med nedslående resultat

SFTs kontrollaksjon mot biloppsamlingsplasser avslørte mange feil og ulovligheter.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

I oktober gikk Statens forurensningstilsyn (SFT), i samarbeid med miljøvernavdelingene hos de 18 fylkesmennene i Norge, til kontrollaksjon mot biloppsamlingsplasser i Norge. Hele 116 bedrifter ble kontrollert, og selv om de detaljerte resultatene ikke er klare enda er trenden klar.

— Det var mange feil. Samtidig er det stor forskjell på de ulike bedriftene. Noen har systemene i orden og få eller ingen avvik, mens andre har ikke systemene i orden i det hele tatt, sier aksjonsleder Poul Byskov hos SFT.

Blant det som ble kontrollert var om bedriftene miljøsanerte bilene forsvarlig, om de forsøpset omgivelsene, om spillolje og andre

væsker med miljøgifter hadde lekket ut i grunnen og hvordan bedriftene håndterte farlig avfall.

— Vi forventet å finne en del feil i denne bransjen, og det gjorde vi. I februar kommer den endelige rapporten etter kontrollaksjonen, og rapporter er allerede sendt ut til en god del av de kontrollerte bedriftene. Vi håper avvikene blir korrigert raskt, sier Byskov.

Godt nytt år? Ja da!

påtrykk

KRISTIAN S. AAS
journalist, Miljøjournalen

Blankskurt og nypusset er det her, 2006. Forrige år er oppsummert, og alle regjeringsskifter, Hatteberger, klimaforhandlinger og stortingsvalg er arkivert i mappa ved navn "2005". Foran oss ligger ei ubrukt mappe, som vi kan fylle med hva vi vil. Er det ikke spennende?

Noen kommer til å fylle mappa si med argumenter for hvordan man skal åpne Barentshavet for kommersiell oljeutvinning, selv om man egentlig ikke vil. Olje er penger, uansett hvilket parti du kommer fra, og norske politikere kan jo ikke si nei til penger? Samtidig er det hevet over enhver tvil at Goliat-feltet ligger i et sårbart område, så her gjelder det å holde tunga rett i munnen for å ikke skli feil. Det blir viktig å si et "miljøvennlig ja" til planene. Sier man nei, blir bare planene liggende til vi får en ny regjering. Deretter blir feltet åpnet. Et "vern" varer bare til neste valg, mens et utbyggingsvedtak er umulig å snu.

Andre har allerede mappa full av gruff. Redaktør Henrik Færevåg i nettavisen "iBergen" talte ikke at journalist John Lindebotten i Bergens Tidende omtalte den høye trafikkveksten over Nordhord-

landsbrua etter at bompengene forsvant ved nyttår. Færevåg mener BT heller bør glede seg over at nordhordlendinger kan "leve som folk flest", det vil si kjøre mest mulig bil for en billigst mulig penge, enn å vise til problemene trafikkveksten kan føre med seg, særlig for Bergen sentrum.

"Det verste er ikke at Bergens Tidende har en journalist som er nærmest hjernedød i forhold til fakta. Det verste er at avisen lar ham bruke byens presumptivt mest seriøse organ i en kampanje av denne typen", tordner Færevåg. Og samferdselsdebatten har fått en flyng start i 2006. Som i 2005. Og i 2004. Og i 2003.

Andre igjen har mappa så full av mat at de ikke vet hva de skal gjøre med den. De siste fem årene har mengden mat vi kaster blitt doblet. Dette utgjør verdier for omtrent 10 000 kroner i året for en gjennomsnittsfamilie. Kanskje noe å tenke på for de som klager på norske matpriser? I underkant av en kilo mat går i søpla hver dag, i hver familie. Kanskje det er på tide at våre profilerte toppkokker begynner å lære folk å lage restemat?

Men jeg tror ikke den typiske nordmann i starten av et nytt år er en matkastende, illsint bergenser med hang til olje. Jeg tror den typiske nordmann er ganske fornøyd. Uansett alle våre problemer bor vi i ett av de mest velfungerende landene i verden, også når det gjelder miljø. Problemene er der, og er mange, men kan løses. Kanskje det ville ha hjulpet å forsøke å ta de første, famlende stegene bort fra oljeavhengigheten? Både innen energiforsyning, eksport, samferdsel og sysselsetting? Vi kan gjøre det hvis vi vil. Året er fortsatt nesten blankt.

Fokus på nordområdene

Klimaendringer og miljøgifter i Arktis, samarbeid med Russland og forvaltning av Barentshavet står i fokus for Norges formannskap i Nordisk råd.

■ TEKST: **AUDUN GARBERG**
ag@naturvern.no

Første januar overtok Norge formannskapet i Nordisk råd for ett år. Med samarbeidsminister Heidi Grande Røys i spissen retter Norge søkelyset mot de nordligste delene av regionen.

Samarbeidet med Nordvest-Russland skal styrkes gjennom et eget Russlandsprogram.

Uklart

Per Kristen Mydske, professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, er ekspert på miljøsamarbeid i Norden. Han fant ingen store overraskelser i miljødelen av formannskapsprogrammet, men venter spent på den konkrete oppfølgingen.

— Hvilken betydning Norden som samlet aktør kan ha, er ikke helt klart for meg. Hvor går grensene og hvor stort handlingsrom har man, spør Mydske med henvisning til interessen tunge aktører som EU, Russland og USA viser for Barentsregionen.

— Jeg tror Norge bør bruke det nordiske kortet, men hvor langt det rekker er avhengig av de nasjonale interessene til særlig

Finland. De andre landene har ikke grenser til Barentshavet, men Norge kan få de andre landene med seg. Dette dreier seg ikke bare om hav, men om bosetting, utvikling og selvfølgelig klimaendringer i Arktis som kan forandre situasjonen ganske mye.

Nordisk modell

I løpet av året skal det utarbeides nordisk strategi for arbeid med miljøgifter og klima i Arktis, fastslår Norges program for formannskapet i Nordisk ministerråd. Dessuten skal forvaltningsplanen for Barentshavet bli en "nordisk modell for internasjonal økosystembasert forvaltning".

Lokalsamfunnenes miljøarbeid skal styrkes gjennom en "Lokal Agenda 21"-konferanse i Norge og en konkurranse for lokalsamfunn om hvordan stanse tap av biologisk mangfold.

— Fokus på lokalsamfunn skaper legitimitet og involverer folk, men jeg tror ikke det løser alle problemer. Det kan bidra til å bygge opp en opinion, men de tunge avgjørelsene skjer på nasjonalt og internasjonalt nivå, påpeker Mydske.

Skogsod i Nikel, få kilometer fra norskengrensa. Nå skal samarbeidet med Nordvest-Russland styrkes gjennom Nordisk Råd. (Foto: Audun Garberg)

Skal sette fart på energisparingen

Energien må brukes mer effektivt, krever nytt EU-direktiv. Norge må spare 1,4 TWh årlig fra 2009 – det dobbelte av nivået Enova ligger på i dag.

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

I desember ble EUs råd og parlament enige om forslag til et nytt direktiv for energieffektivitet. Hvert år i perioden fra 2008 til og med 2016 skal energibruken reduseres med 1 prosent, totalt 9 prosent. Direktivet omfatter samlet energiforbruk unntatt kraftkrevende industri, skipsfart og luftfart.

Norge kan selv velge om vi vil implementere direktivet, men hittil har alle miljørelaterte energidirektiver blitt til norske regler. Avdelingsdirektør Johan Vetlesen i Olje- og energidepartementet bekrefter at det er aktuelt for Norge å implementere direktivet, men at man avventer den endelige teksten og politisk behandling.

Overkommelig for Norge

Statsforetaket Enova har ansvaret for miljøvennlig omlegging av energibruk og produksjon, deriblant energisparing. I 2004 inngikk Enova spareavtaler med en samlet effekt på 0,65 TWh. EU-direktivet omfatter sektorer som samme år forbrukte 140 TWh i Norge. Tar man utgangspunkt i dette nivået må Norge spare 1,4 TWh årlig, eller 12,6 TWh for hele perioden fra 2009 til –17.

— Dette bør være innenfor mulighetens grense for Norge uten de voldsomt store grepene, sier seniorrådgiver Andreas Krüger Enge i Enova. Han viser til at statsforetaket mottar søknader fra langt flere enn de har midler til å støtte.

— Må det brukes mer penger på energisparing?

— Må vi ha dobbelt så høyt

I 2004 inngikk Enova avtaler om strømsparing tilsvarende 0,65 TWh.
(Foto: Audun Garberg)

resultat som Enova har per i dag, må vi bruke mer penger. Men det kan være andre utenfor Enova som kan ta deler av målet. Derfor er det litt tidlig å si hvordan direktivet slår ut, fordi vi ikke vet hvordan besparelsen skal regnes ut og hvilke tiltak man får kreditt for.

Ikke bindende

Direktivet innebærer ikke nødvendigvis at totalt energiforbruk kuttes, men at det hvert år skal spares 1 prosent i forhold til hva som ellers ville skjedd. Energidirektivet er retningsgivende, men ikke bindende for medlemslandene, en beslutning Norge ved Olje- og energidepartementet har støttet. Enova hadde imidlertid ønsket et bindende mål.

— Erfaringer med slike direktiv viser at man sliter med å nå veiledende mål, sier Enge.

— Bare starten

— Først må vi bygge et kjøretøy i form av metoder for å måle energibesparelser hvor alle land i Eu-

ropa er enige om hvordan man kan måle en spart kWh. Så kan man eventuelt introdusere tøffere mål og kjøre forttere i fremtiden. Dette er starten, sier Håvard Vaggen Malvik i EUs generaldirektorat for energi og transport. Han har skrevet teksten til EU-direktivet om energisparing.

— Kan målet bli bindende i fremtiden?

— En forutsetning for at man kan ha bindende mål i fremtiden er at alle land i Europa blir enige om hvordan man kalkulerer energibesparelser. Hvis landene selv skal definere dette blir systemet relativt åpent for juksing, påpeker han.

— Med metodikken på plass kan man også begynne å handle med energibesparelser, slik man i dag gjør med utslippskvoter.

Formell godkjenning av direktivet i EU vil sannsynligvis skje i februar eller mars. Deretter skal EU-landene innen to år innarbeide det i sin nasjonale lovgivning.

Godt år for grønne aksjer

De grønne aksjefondene hadde et godt år i 2005, viser en gjennomgang Miljøjournalen har gjort. DnB Nors Grønt Norden steg med hele 30 prosent i fjor, mens selskapets miljøteknologifond DnB Nor Miljøinvest steg med 20,5 prosent. Storebrand Global Miljø som investerer i Storebrand Principle Global Fund steg med over 14 prosent. Best ut i forhold til referanseindeksen kom ODIN Robur Miljø, som i fjor steg med 23,2 prosent.

Bomstasjon til salgs

Er det noen som har lyst på en pent brukt bomstasjon? Da er det bare å ta kontakt med Statens vegvesens sekretariat for Trondheimsregionen. De sitter nemlig med et tyvetalls bomstasjoner som nettopp er demontert i Trondheim. Fjerningen av bomstasjonene er ventet å gi mer biltrafikk og en nedgang i kollektivtrafikken, samt mindre penger til sikkerhets- og miljøtiltak. Prosjektleder Sverre T. Pedersen sier til Veggen og Vi at det er bare å ta kontakt dersom noen ønsker en bomstasjon til privat bruk.

Slår hardt ned på økojuks

I slutten av desember ble Danmarks første økobonde dømt for å ha brukt medisiner på melkekyr sine, melder Jyllands-Posten. Bonden er en stor økologisk melkeprodusent som holder til vest på Jylland. For påtalemyndighetene var det viktig å få satt et eksempel. De ønsket å vise at det slås hardt ned på juks i økologisk matvareproduksjon. Dommen ble på 16 000 kroner pluss saksomkostninger, langt strengere enn i noen tidligere sak.

Lahn har en plan

Natur og Ungdoms nye leder, Bård Lappegård Lahn (22) fra Hamar, tror vi i fremtiden vil fokusere mer på å arbeide for gode miljøløsninger, istedenfor å arbeide mot problemer.

Natur og Ungdoms nye ledelse skal styre Norges hippest organisasjon i 2006, ifølge bilagsredaktøren i Dagbladet Fredag. Ingeborg Gjærum, Gøril Andreassen og Bård Lahn fikk enstemmig støtte på organisasjonens landsmøte. (Foto: Kristian S. Aas)

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Han er knapt en høy og ruvende skikkelse, den nye lederen i Natur og Ungdom (NU). Men det er ingen tvil om at den nye lederen vil være like skarp i kantene som avtroppende Ane Kismul når det blir snakk om oljeboring i nord, gasskraftverk uten CO₂-deponering og politikere som ikke tror miljøvern er viktig.

— Interessen er økende

— Enkelte sier at miljøinteressen er mindre i dag enn for 10-20 år siden. Det merker jeg er bare tull. Det som har skjedd, er at miljø-saken har endret seg. Problemstillingene er mer komplekse enn "for eller mot miljø". Jeg mener

interessen er på vei oppover, spesielt når det gjelder klimasaken. Nå begynner folk å se konsekvensene av de utslippene vi har hatt, og skjønner at dette angår dem. Miljøsaker har blitt mye mer fremtredende i media, spesielt klimasaker. Og i all beskjedenhet skyldes det til en stor grad NU, sier Lahn.

Unik posisjon

Han skal lede en organisasjon der bare folk under 26 år kan være med. Likevel har de fått en posisjon der de ofte er å se på de største debattprogrammene på tv. Bilagsredaktøren i Dagbladet Fredag, et bilag om trend, mote og uteliv, mener Natur og Ungdom kommer til å bli mest "in" i 2006. Organisasjonen har en unik miks

av troverdighet og street-cred.

— Det blir ingen større endringer med meg som leder, det skal bli minst like mange stygge ord mot oljepampene nå. Samtidig håper vi på den første store seieren i oljesaken, ved at det blir opprettet store petroleumsfrie områder i Barentshavet og andre sårbare havområder, sier Lahn.

Samkjørte

På NUs landsmøte var det lite reell debatt. Organisasjonen er samkjørt, og det er så godt som ingen uenighet om politikk eller prioriteringer. Lahn mener det er positivt, men ønsker seg likevel mer intern debatt.

— Det viktigste blir å øke det lokale arbeidet, å hjelpe lokal-lagene til å jobbe med lokale sak-

er. Ulike erfaringer skaper debatt. Men vi må ikke gjøre det at vi er enige til et problem, smiler Lahn.

Oppgjør med Frp

Han har vært aktiv i organisasjonen siden 1998, og har sittet i sentrale verv siden 2000. Nå er han klar for å banke løs mot politikere, næringslivsledere og andre NU mener er en del av problemet, og ikke en del av løsningen.

— Vi må blant annet ta et oppgjør med Fremskrittspartiet. De kan aldri bli stuereine med en så skitten miljøpolitikk. Jeg var på klimaforhandlingene i Montreal, og det var ganske spesielt å oppleve at den personen som var til stede som tydeligst sa at han ikke trodde på klimaendringene, var en norsk parlamentariker fra Frp. De fornektet virkeligheten, men slipper billig unna fordi ingen forventer at de skal drive miljøpolitikk. Nå må vi begynne å si fra, sier Lahn.

Oppfordrer til kamp mot eget vedtak

Valgerd Svarstad Haugland oppfordrer til kamp mot et av Bondevik-regjeringens siste vedtak: bygging av Hardangerbrua. Samtidig avslører den tidligere statsråden at KrF var mot den omstridte utbyggingen av Hattebergvassdraget.

■ TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Et av Bondevik-regjeringens siste vedtak var å foreslå bygging av bro over Hardangerfjorden. Tidligere statsråd og KrF-leder Valgerd Svarstad Haugland oppfordret til kamp mot vedtaket da hun besøkte Natur og Ungdoms landsmøte på Haugetun folkehøyskole i januar.

— Det er jeg veldig sur for, sier Svarstad Haugland om regjeringsvedtaket. Hun er mot utbyggingen av hensyn til turisme og miljø, og viser til at broa blant annet vil stenge adgangen for store cruiseskip til å gå helt inn i fjorden.

— Jeg håper at dere aktivt kan gå løs på saken. Dere må gå på politikere fra Hordaland i Stortinget. Det er viktig å finne de som kan påvirkes, sier Svarstad Haugland med henvisning til at endelig vedtak om bygging av Hardangerbrua skal fattes av Stortinget.

Mot Hatteberg-utbygging

På Bondevik-regjeringens siste statsråd vedtok man den omstridte utbyggingen av Hattebergvassdraget i Hordaland. Forutsetningen for vedtaket var et unntak fra vernebestemmelsene. Unntaket ble gitt to dager tidligere av Miljøverndepartementet under ledelse av KrF-nestleder Knut Arild Haareide. Svarstad Haugland avslører nå at partiet var mot denne utbyggingen og at det dermed var Høyre som presset gjennom vedtaket.

— Den store forskjellen på de to regjeringene jeg satt i var at sentrumsregjeringen var enige om

viktige miljøspørsmål, sier hun.

Sett utenfra

"Natur og Ungdom sett utenfra" var tittelen på Svarstad Hauglands foredrag hvor det vanket både ros og ris til organisasjonens arbeidsmetoder.

— Jeg er imponert over hvor utrolig utholdende dere er, men lurer av og til på om dere er målrettet nok i å peke ut hvem dere skal aksjonere mot. Dere satt utenfor KrFs kontor tidlig og sent hele valgkampen. Jeg så også at dere hadde samme aksjon utenfor Venstres kontor, men hvorfor ikke utenfor Høyres? I regjeringen var Høyre den store stygge ulven i miljøspørsmål. Hvorfor brukte dere ikke energi på de dere burde ha omvendt?

— Se på Sp

Den tidligere statsråden har ingen tro på at Natur og Ungdom går freidelige tider i møte med den nye

regjeringen.

— Regjeringen jeg satt i gikk lenger enn jeg ønsket på olje. Nå må dere påvirke Ap og Sp. Se på hva Senterpartiet sa i valgkampen om petroleumsfrie soner og hva olje- og energiministeren sier nå, sier Svarstad Haugland. Hun minner også om at det er viktig å gi ros til sine støttespillere og meningsfeller.

— Men jeg vet også etter mange år i politikken at det ikke er enkelt å nå frem med ros.

— Fortjener å høre det

Nyvalgt NU-leder Bård Lahn noterte seg innspillene fra

Tidligere KrF-leder og statsråd Valgerd Svarstad Haugland så Natur og Ungdom utenfra på organisasjonens landsmøte. (Foto: Audun Garberg)

Svarstad Haugland.

— Det er viktig å huske på hvem som presses og hvem som er vennene våre, sier Lahn.

— Har dere valgt feil fiender?

— Jeg mener man fortjener å høre det selv om standpunktet du forsvarer ikke er ditt eget. Fremover må vi imidlertid bli flinkere til å legge trykket inn mot Ap som vil bli problemet i regjeringen.

Flere sau erstattes

53,8 millioner kroner ble i 2005 brukt til erstatning for sauer som ble drept av fredet rovvilt. Erstatningen tilsvarer 32 500 dyr. Det ble søkt om erstatning for hele 53 300 dyr, en økning på 9 prosent fra 2004 til 2005, men tilsvarende nivået i 2003.

Jerven er den største synderen. 13 900 av dyrene det ble gitt erstatning for, er antatt drept av jerv. 7940 dyr ble erstattet etter at de er antatt drept av gaupe, mens ulven er mistenkt for cirka 550 av tilfellene.

Bare 2650 av dyrene det er utbetalt erstatning for, er dokumentert drept av rovvilt. 92 prosent av erstatningene er utbetalt etter sannsynliggjorte skader, ifølge en pressemelding fra Direktoratet for naturforvaltning.

Sikrer meksikansk gråulv

Norsk spesialkompetanse kan være med på å sikre framtiden til den mexicanske gråulven. Alle- rede på 1960-tallet utviklet norske forskere en metode for å inseminere rev, og i de siste tiårene har de perfektionert teknikken på hunder. Insemineringen av tre tisper gikk bra, men det endelige resultater et ikke sikkert. Likevel ble de norske veterinærene invitert tilbake til neste år.

— Skyting av g

Den norske gaupebestanden er betydelig mindre enn den svenske. Likevel er a

TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

I Sverige er bestanden av gaupe rundt 230 familiegrupper, noe som tilsvarer cirka 1300 dyr. Det nasjonale målet er å få 300 familier. I Norge har vi rundt 50 ynglinger, om lag 300 individer — og kvotejakt.

— Det er betydelig flere gauper i Sverige enn i Norge. De kommer tettere innpå bøndene og derfor er det lettere å forklare den høye andelen illegal jakt i Sverige, forteller forsker John Odden fra Norsk institutt for naturforskning (NINA). Nylig kom en rapport ut som oppsummerer et ti år langt studium av det store kattedyret (<http://scandlynx.nina.no>).

Undersøkelsen ble gjort i samarbeid med svenske forskere. Flere enn 260 gauper er fulgt med radiosender i seks områder i Skandinavia. Det foreligger ingen forklaring på hvorfor andelen ulovlig jakt er like stor i nabolandet.

Bestanden holdt seg stabil

Studiet har konkludert med at cirka 75 prosent av alle voksne gauper blir drept under kvotejakt eller illegalt. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at i 2004/05 var den norske jaktkvoten på 51 dyr, hvorav 44 ble felt. Det totale tapet av gauper var likevel 58.

Det ser ut til å være store forskjeller mellom områder her i landet. I Akershus og Østfold er det estimert et årlig illegalt gaupeuttak på rundt 10-15 prosent av bestanden, noe som er likt de svenske områdene Sarek og Bergslagen. I Hedmark derimot blir

Den unge gaupen er uvitende om at den som voksen vil ha 75 prosents sjanse for å dø en unaturlig død.

rundt 6 prosent skutt ulovlig.

— Gaupebestanden i Akershus/Østfold har holdt seg overraskende stabil tross det store uttaket ved lovlig og ulovlig jakt, sier Odden. Forklaringen på dette er sannsynligvis den svært tette bestanden på andre siden av grensen. I områder lenger vest vil et høyt uttak få større konsekvenser.

Tvilsom jaktkultur

— I en del jegermiljøer betraktes jakt på store rovvdyr som særlig utfordrende, og dermed attraktivt. Selv om gaupejakta ofte legitimeres som skadeforebyggende, er det nok ofte spenningen som driver jegerne. Den ligner i så henseende mye på den svenske bjørnejakta, forteller sosiolog og seniorforsker ved NINA, Ketil Skogen.

Han har i mange år forsket på rovvdyrkonflikten og folks holdninger til store rovvdyr.

Skogen mener at kvotejakten fungerer som et slags kompromiss som både kan tilfredsstille lokale jegere og sikre bærekraftige bestander av gaupe. I områder der gaupejakta har blitt en populær tradisjon synes konfliktnivået å være lavere enn i områder uten slike jakttradisjoner.

— Vi vet foreløpig lite om folks holdninger til illegal jakt, men NINA setter nå i gang en større undersøkelse sammen med svenske forskere som vil kunne fortelle mer om dette. Tidligere studier har vist at folk generelt er positivt innstilt til rovvdyr så lenge de ikke får dem for nær innpå seg.

www.iris-salten.no

Vil du gjøre Ski kommune grønnere?

Bli med i LA21-forumet! www.ski.no

FREVAR KF
Distrikts miljøbedrift
Avfallsforbrenning er energigjenvinning og vann- og avløpsrensning er

VELUX®

TAKVINDUER
www.VELOUX.no

gaupe gir status

ndelen illegal jakt like høy. I Akershus og Østfold drepes 10-15 prosent av bestanden illegalt hvert år.

g død. (Foto: Lars Gangås, Scandlynx)

Den radiomerkede hanngaupa ble funnet skutt illegalt i Østfold. (Foto: John Odden)

Ulovlig jakt truer rovdyr i Sverige

Ulovlig jakt er den største dødsårsaken hos store rovdyr i Sverige, viser ny rapport. Nå lover staten å skjerpe jakten på økokriminelle.

TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

Mellom 10 og 30 prosent av de store rovdyrene blir offer for illegal jakt hvert år, viser en ny undersøkelse utført av det svenske Brottsförebyggande rådet (Brå). Det er ulven og jerven som blir hardest rammet. Tidligere under-

søkelser fra både Norge og Sverige har funnet at hele 50 prosent av ulvene blir felt ulovlig. Den illegale jakten har de siste årene redusert bestandene av Sveriges store rovdyr så dramatisk at miljøvernorganisasjonene er bekymret for dyrenes overlevelsessevne.

Det svenske jegerforbundet tar

sterkt avstand fra ulovlig rovdyrjakt og har ved flere tilfeller utlovet belønning på 100 000 kroner for informasjon som leder til at snikskyttere kan pågripes.

Vil ha etikkdiskusjon

— Det er nødvendig å få igang en bred diskusjon om etikk, sier Rolf Brittas, rovdyrkonsulent for Jegerforbundet. Han mener at diskusjonene må ha et nyansert og realistisk bilde av problematikken og at det bør bli klarere regler for hva som er mindre forseelser, nødverge og grove jaktbrudd.

— Et annet effektivt tiltak for å snu trenden er kvotejakt. Vi ser at illegal jakt av bjørn har sunket samtidig som fellingstillatelsene har økt markant, sier han.

Få dommer

Siden 1980 foreligger det kun 25 dommer for grove jaktbrudd i

Sverige, og bare én person har fått fengselsstraff. Brås rapport viser dessuten at i 16 av de 25 dommene har lovbryterne meldt seg selv til politiet.

Nå lover politikerne forandring. Nylig vedtok Riksdagen å trappe opp jakten på økokriminelle dramatisk.

— Vi må fokusere på bedre samarbeid mellom regionale myndigheter, politi og lokalbefolkningen i områder hvor store rovdyr lever, sier WWFs rovdyrrådgiver Lotta Samuelson. Hun ønsker også større ressurser til overvåkning, noe som vil fungere preventivt og gi bedre kunnskap om dyrene.

— Selv om det er viktig at myndighetene gjør sitt må vi huske at interesseorganisasjoner og lokalbefolkning også har en viktig rolle. De kan øke det sosiale trykket og rapportere til politiet hvis de opplever noe som galt, sier Samuelson.

Gaupe i Norge og Sverige

■ I Norge i 2005 ble det registrert 51-56 ynglinger, tilsvarende 300-329 individer.

■ Det nasjonale målet er 65 årlige ynglinger.

■ Totalt 58 gauper ble skutt eller døde en unaturlig død i 2004/05. En økning på tolv dyr fra foregående jaktår.

■ Bestanden i Sverige er på rundt 230 familiegrupper, tilsvarende rundt 1300 dyr. Det nasjonale målet er 300 familier.

(Kilder: Direktoratet for naturforvaltning og SSB)

SKRIVEBLOKK

MILJØJOURNALEN

Når du leverer drikkekartongene dine til gjenvinning, gjør du deg selv og miljøet en tjeneste. Avfallsmengdene blir mindre og de returnerte kartongene kan bli til nye, fine papirprodukter som skriveblokker, kort og MILJØJOURNALEN. Vil du vite mer om hvorfor kartonger bør gjenvinnes og hva de blir til, gå inn på www.hippo.no eller www.returkartong.no.

Et utvalg skriveblokker fra Hippo, laget av resirkulerte drikkekartonger.

Tlf: 22 75 23 00

e-post: firmapost@hippo.no

Regionale rov

Regionale rovdyrnemnder har fra i fjor ansvaret for å f planene har kommet. I Oppland er nemnda uenige me ligst til høsten.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

De åtte forvaltningsregionene har hver fått tildelt mål om hvor mange ynglinger som skal skje av hvert av våre store rovdyr innen området. Deretter er det opp til nemndene, som er satt sammen av medlemmer fra fylkesutvalgene, å legge til rette for at disse målene blir oppfylt. Dette skal beskrives i en regional forvaltningsplan. Oslo, Akershus og Østfold var først ute med sin plan, som nettopp har vært ute til høring. Denne planen omfatter imidlertid ikke forvaltningen av ulv, som regionen har ansvaret for sammen med Hedmark.

— Det virkelige arbeidet med planen for forvaltningen av ulv begynner den 25. januar. Vi har snakket noe med Hedmark tidligere, men besluttet å gjøre oss ferdige med planen for de øvrige rovdirene først. Det høres rimelig ut å anta at planen kan legges frem til høsten eller vinteren, sier Torgeir Isdahl hos fylkesmannens miljøvernnavdeling i Oslo og Akershus.

Mye bråk i Oppland

I Oppland førte planen til kontrovers lenge før den ble fremlagt. Det er Miljøverndepartementet (MD) som avgjør hvem som skal bemanne de regionale nemndene, etter forslag fra fylkeskommunene. Fylkets representanter må ha fast plass i fylkesutvalget, noe som gjorde at MD avviste flere av de foreslåtte kandidatene fra fylket. Departementet fikk kritikk fra flere aktører i Oppland for å kun ønske medlemmer fra de ikke-rovdyrutsatte delene av fylket.

Planen er nylig lagt frem, og nemnda i Oppland har ikke klart å bli enige om hvordan rovdirene

skal distribueres geografisk i fylket. Planen er derfor lagt frem med to ulike forslag til soneinndeling, som man ber om innspill til. Høringsfristen her er 15. februar.

— Skal foreta avveiningene

Ordningen med regionale rovvilt-nemnder ble vedtatt av Stortinget våren 2004.

— Ideen er å dele inn regionene i områder med ulik virkemiddelbruk. Nemndene skal avgjøre i hvilke områder innen regionen man ønsker arten, hvordan man skal holde den der og hvilke virkemidler som skal kunne brukes. Det er de som skal avveie hvilke områder som skal forbeholdes utmarksbeite, og hvilke områder som rovdirene skal være i. De skal også fordele midler til konflikt-dempende og forebyggende tiltak, slik som gjerder, flytting av husdyrbestander og slikt, forklarer Morten Kjørstad i Direktoratet for naturforvaltning.

Han forteller at nemndene skal vurdere helhetsbildet i forvaltningen, og ta hensyn til landbruksinteresser, næringsinteresser og andre berørte interesser i sin region og i naboregionene, der forvaltning av den samme stammen berører grenseområdet mellom regioner.

Vedtatt i løpet av året

Direktoratet har kun rett til å uttale seg om de regionale planene, som skal vedtas endelig i de regionale forvaltningsnemndene. Disse kan imidlertid ikke vedta noe som er i strid med Stortingets retningslinjer.

— Jeg antar at alle regioner har begynt arbeidet med planene, og tror alle vil forsøke å få planene vedtatt i løpet av 2006, sier Kjørstad.

dyrplaner skaper turbulens

forvalte Norges predatorer, og de første forvaltningsplanene skal nå legges til rette selv. Planen for ulveforvaltning kommer tid-

65 ynglinger av gaupe skal skje i Norge, ifølge bestandsmålene.
(Foto: Lars Gangås, Scandlynx)

Kartet viser hvor mange ynglinger av de store rovdirene som skal finne sted i hver region. Det er opp til regionene selv å legge til rette for dette, gjennom de regionale forvaltningsplanene.
(Illustrasjon: Kristian S. Aas, kilde: Direktoratet for naturforvaltning)

Økende rovdyrbestander

Bestandene av jerv, bjørn og gaupe i Norge vokser. Ulven holder også stand, tross fjorårets jakt.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Norsk institutt for naturforskning (NINA) holder styr på hvor mange rovdyr som befinner seg i norsk natur. Årets tellinger pågår for fullt, i og med at sporing av dyr på snøføre er en av de viktigste indikatorene som brukes.

Flere jerv i nord

Når det gjelder bjørn er økningen beskjedent. Forskerne antar at mellom 35 og 55 bjørner befinner seg i Norge, mens de tidligere anslagene gikk ned til 26 bjørner. Det meste av stammen deler vi med Sverige. Der antas det at det finnes mellom 1635 og 2840 bjørner.

Jerven har hatt et oppsving de siste årene, spesielt i Nord-Norge. Forskerne målte i fjor det høyeste antall ynglinger siden den landsomfattende overvåkingen startet på 1990-tallet, og regner med at det finnes rundt 330 jerv i Norge. 43 av disse fikk ungekull i Nord-Norge i siste ynglesesong, mens 18 ynglinger ble observert i Sør-Norge.

Gaupe har hatt tilbakegang på 2000-tallet, men sist vinters tellinger tyder på at trenden er snudd. Det har vært en økning i antall familiegrupper på mellom 20 og 25 prosent, og den norske gaupestammen teller nå etter all sannsynlighet i overkant av 300 individer.

Ulven liker Elverum

Ulven er det mest kontroversielle rovdiret vi har, men også det mest fåtallige. 34 ulver har så langt blitt observert i Norge denne vinterseongen, men flere av disse er "pendlere" mellom Norge og Sverige. 28 av observasjonene er gjort i Hedmark, noe som har fått kritikere til å påpeke at belastningen kan bli for stor på et lite område av den vedtatte ulvesonen. En sporing i Elverumstraktene i begynnelsen av desember avdekket rundt 23 ulver i det området der den norske ulvesonen er smalest. Etter det søkte Elverum kommune om å få felle en ulv i området, noe som Direktoratet for naturforvaltning avsto like før jul. Søknaden skal dermed opp til behandling i Miljøverndepartementet om ikke lenge.

Ulvefrykt i et samfunnsperspektiv

Hvorfor er alt snakket om frykt i ulvedebatten så seiglivet, når vitenskapsmiljøer er enige om at frykten er irrasjonell?

kommentar

KETIL SKOGEN

Sosiolog og seniorforsker ved NINA

Frykt for ulv har blitt et sentralt tema i rovdyrdebatten. I ulveområdene er det mange som hevder at frykten reduserer livskvaliteten, fordi folk ikke tør bruke utmarka som før, skolebarn tør ikke gå til skolen, og noen er engstelige for ungene når de leker i sandkassa. Biologer, myndigheter og naturvernere har møtt dette med argumenter basert på vitenskap. Budskapet er at ulven ikke er farlig, i hvert fall ikke under sånne forhold som vi har i Norge. Så hvorfor er alt dette snakket om frykt så seiglivet? Hvorfor kan ikke folk bare akseptere det vitenskapen forteller dem; at sjansen for å bli drept i trafikken er uendelig mye større enn sjansen for å bli angrepet av ulv?

Frykt er ikke basert på sannsynlighetsberegning. Evolusjonsbiologer og psykologer kan fortelle oss at frykt for store rovdyr, akkurat som frykt for slanger, åpne plasser og store høyder i stor grad er instinktiv, fordi slik frykt har vært funksjonell for menneskene inntil ganske nylig. Reaksjonsmønstre som ligger i genene kan man selvsagt ikke bli kvitt på et øyeblikk. Forskning viser at nesten alle fobier handler om ting som virkelig kan være farlig, og at det i de fleste samfunn er rundt 30 prosent av befolkningen som er redd for potensielt farlige dyr.

Hva som generelt går for å være farlig er ikke likt i alle befolkningsgrupper. Hva vi velger å betrakte som farlig og dermed som et samfunnsproblem er ikke løst fra sosiale sammenhenger. Snarere er det sånn at både problemer og farlige ting puttes inn i forestillinger om verden som vi har fra før, og helst på en slik måte at disse forestillingene forsterkes. Om man velger å tenke mest på kriminalitet

Hva vi velger å betrakte som farlig og dermed som et samfunnsproblem er ikke løst fra sosiale sammenhenger, skriver seniorforsker Ketil Skogen som en forklaring på frykten for ulv. (Foto: Photos.com)

eller forurensning som risiko i hverdagen, henger nøye sammen med verdiorientering og politiske holdninger. Et viktig trekk ved kollektive oppfatninger av fare, er at ansvaret for faren plasseres tydelig der vi mener det hører hjemme – hos noen vi føler oss truet av eller ikke liker. Det styrker gruppesamhold og bidrar til å skape et klart bilde av oss og dem. Dette er allmennmenneskelige mekanismer som alle vil kjenne seg igjen i.

Det er en sammenheng mellom opplevelse av avmakt i rovviltforvaltningen og opplevelse av maktforhold ellers i samfunnet. I utkantstrøk kommer dette til uttrykk som sterk uro over urban ekspansjon og svekkelse av økonomisk livsgrunnlag, servicenivå og tradisjonelle livsstiler. Vi ser en skepsis til den voksende urbane middelklassen og dens kulturelle dominans, som gjør seg gjeldende på mange samfunnsområder. Mange forbinder disse fremadstormende gruppene med moderne holdninger til naturvern: De vil ha norsk natur som lekegrind og som noe urørt de kan kose seg med. Dette romantiske, urbane natursynet, som ses i skarp kontrast til bygdefolks tradisjonelle bruk av utmarka, er en viktig grunn til at ulven får komme tilbake. Dermed kan ulven framstå mer som et urbant ikon enn som symbol på villmark. "Informasjon" om at ulven ikke er

farlig kan ses som propaganda for å få bygdefolk til å akseptere en uavvendelig skjebne.

De som påføres praktiske og økonomiske problemer, som jegere og sauebønder, er ofte hardhauser som ikke er redde selv. For dem som er skeptiske til rovdyr, er det viktig å framheve at det særlig er barn og eldre som ikke tør bruke naturen lenger. Det blir et kraftfullt uttrykk for at trusler utenfra rammer "svake grupper", og at det er "storsamfunnet" som forårsaker slike problemer. På denne måten formidles bildet av en konflikt mellom et sammensveiset lokalsamfunn og en lite forståelsesfull omverden.

Å forklare fokuset på ulvefaren på denne måten er ikke det samme som å karakterisere den som manipulerende eller irrasjonell. Alle vurderinger av fare skjer i en sosial sammenheng, ved hjelp av tankemodeller som aldri kan være verdifrie. Moderne risikoberegninger er sånn sett heller ikke nøytrale. Derfor gjør vi en alvorlig feil om vi løfter fram våre egne risikovurderinger som vitenskapelige og avfeier andres som irrasjonelle. Uansett er det umulig å omgå slike mekanismer om vi skal forholde oss til folk der ute i den virkelige verden. Og det er nødvendigvis det det handler om hvis vi skal gjøre noe med rovviltkonfliktene.

Få grønne gründere

Det skjer lite nyskaping og innovasjon innenfor miljøbedrifter. Samtidig får stadig flere bedrifter en sterkere grønn profil.

■ TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

— Vi blir ikke akkurat ringt ned av folk som har gode forretnings- eller prosjektideer hvor miljø er hovedfokus, sier Bjørn Nordby, seniorrådgiver ved Innovasjon Norge. De tilbyr finansiering, kompetanse, nettverk eller profilering for å øke innovasjonen i næringslivet over hele landet. I 2004 (de siste tilgjengelige tallene) fordelte Innovasjon Norge ut rundt 4 milliarder kroner til cirka 7200 prosjekter. Kun 57 millioner gikk til 244 prosjekter med miljø som hovedfokus.

Nordby forteller at de ser en tydelig økning av bedrifter som har en sterk miljøprofil. For eksempel er det stadig flere Miljøfyrtårnmerkede arbeidsplasser. Til sammen fikk 479 bedrifter og prosjekter støtte til diverse mindre miljøtiltak.

Gründerskolen

I 1999 startet Gründerskolen ved Universitetet i Oslo. Masterfagkurset skulle lære unge, håpefulle og godt utdannede mennesker hvordan de skulle starte sin egen bedrift. De siste årene har antall søkere økt kraftig. Fra å sende seks elever til USA, sender de i år 157 elever til syv forskjellige steder verden rundt. Faget tilbys på de fleste store universiteter og høyskoler i landet.

Heller ikke Gründerskolen har opplevd en påtrengende pågang av elever med miljøbakgrunn. Grovt sett har en tredjedel av søkerne økonomisk utdannelse, en tredjedel har hatt bakgrunn fra IT eller teknologi og resten har bachelorgrad i andre fag.

Kim Larsen, senterleder for Gründerskolen forteller at en undersøkelse foretatt av Foreningen for tidligere studenter viste at

rundt en tredjedel av studentene har vært med på oppstartsfasen i en virksomhet etter fullført entreprenørkurs.

— Fokus på miljø blir stadig viktigere, men jeg har ikke hørt om et eneste tilfelle hvor noen har startet bedrifter med et rent miljøfokus, sier Larsen.

Mangler genial idè

Eli Marie Næss, kontaktperson for Gründerskolen på Universitetet for miljø og biovitenskap, bekrefter tendensen. Hun forteller at interessen fra studentene ikke har vært overveldende.

Næss har selv bakgrunn fra miljøfag, hun har tatt entreprenørkurs og tilbragte tre måneder i Singapore hvor hun jobbet med oppstart av et fiskeoppdrettsanlegg.

— Etter at jeg kom hjem har jeg ikke kommet på noen genial forretningsidè, sier Næss, men hun innrømmer at det er en drøm å starte sin egen bedrift innenfor et område hun interesserer seg for.

Grønn gründer

I begynnelsen av 2001 gjorde to nyutdannede elever fra den daværende Landbrukshøyskolen på Ås drømmen til virkelighet. Sammen startet de konsulentfirmaet Totalmiljø AS som tilbyr andre bedrifter hjelp med blant annet avfallsreducerende tiltak.

— Bak alle nye forettningsideer må det finnes et produkt som er så godt at noen vil kjøpe det, sier Ketil Fløgstad, miljørådgiver og gründer. Han tror ikke folk med bakgrunn fra miljøfag er mindre kreative enn andre, men at de må

Gründer Ketil Fløgstad har startet miljøbedriften Totalmiljø AS. (Foto: Privat)

inn i et marked som er tungt.

— Jeg har stor tro på at vi vil se en oppblomstring av bedrifter som arbeider mot miljø i fremtiden. Det blir stadig mer fokus på emnet og da vil det automatisk åpnes et marked for eksempel miljøkonsulentfirmaer, sier han.

Misfornøyd med kalking

Stortingsflertallet er misfornøyd med innsatsen for å kalke vassdrag. Under budsjettbehandlingen i Stortinget ba alle partier med unntak av Frp om at "regjeringen kommer tilbake til Stortinget med tiltak for å styrke arbeidet." Samtidig viser komiteen til kalkingsplanen fra Direktoratet for naturforvaltning som fastsår at bevilgningene må opp mot 300 millioner kroner dersom man skal kalke alle vassdrag der naturens tålegrense for forsuring er overskredet.

Blir det 300 millioner kroner i året til kalking? (Foto: Sveinung Klyve)

kort sagt

Miljøgifter

Supersukkeret sucralose kan være kreftfremkallende, advarer Göran Petersson, professor i kjemisk miljøvitenskap ved Chalmers tekniske høyskole. Stoffet har de samme egenskapene som miljøgiften DDT og brukes i en norsk julebrus. — Jeg synes det er helt ubegripelig at vi tillater denne type gift i maten, når vi har arbeidet så lenge med å bli kvitt den i industrien, sier han til Aftenbladet.

Transport

Trygg trafikk frykter ti flere trafikkdrepte i 2006. Årsaken er at godstrafikken på veiene vil øke etter innføring av elavgift på jernbanens godstransport.

NSB har aldri tjent så mye som i 2005, som ble et rekordår. Ifølge Dagens Næringsliv vil selskapet trolig få et driftsresultat på i overkant av 400 millioner kroner. For første gang skal det i år tas ut utbytte fra NSB. Konsernet skal bidra med 116 millioner til statskassen.

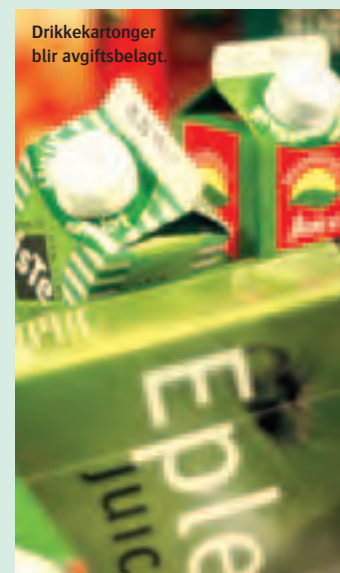
Innføring av en flyskatt i Sverige fra 1. juli 2006 vil ifølge SAS redusere antall flyreiser i landet med 10-15 prosent. Regjeringen er kommet til enighet med samarbeidspartiene i Riksdagen om en skatt som ifølge nyhetsbyrået Direkt vil øke billettprisene med 96-430 svenske kroner.

Franske folkevalgte vedtok i slutten av desember å innføre en

flyavgift som skal brukes til å hjelpe utviklingsland med blant annet fattigdom og miljøproblemer. Avgiften skal innføres fra juli 2006 og innebærer at alle flyreiser fra franske lufthavner blir fra 8 til 320 kroner dyrere.

De norske avgiftene på flytrafikk ble redusert med 4,3 prosent fra nyttår. Tar en hensyn til forventet prisstigning blir den reelle reduksjonen nær 7 prosent, melder Samferdselsdepartementet.

EU varsler planer om et obligatorisk partikkelfilter på nye dieselmotorer fra 2008. Partikkelutslipp er hvert år skyld i over 3 000 dødsfall i Danmark, skriver Politiken. Et filter vil stoppe 99 prosent av de forurensende partiklene fra dieselmotorer.

Drikkekartonger blir avgiftsbelagt.

Trafikken over Nordhordlandsbrua har økt eksplosivt etter at bomstasjonen ble fjernet. De første dagene av 2006 var trafikken mer enn 40 prosent høyere enn de første dagene i 2005. De ledende politikerne i Bergen ønsker ikke å begrense trafikken, men vil heller bygge flere veier og

En ny avgift på godstog kan gi flere trafikkulykker, frykter Trygg Trafikk. (Foto: Rune Fossum, Jernbaneverket)

parkeringsplasser, melder Bergens Tidende.

Forbruk

En gjennomsnittlig norsk familie kaster 275 kilo mat i løpet av et år, viser tall fra Statistisk sentralbyrå. Mye av maten er relativt fersk og spiselig. Maten tilsvarer nærmere 10 000 kroner for en familie per år.

Alle juice- og melkekartonger får en miljøavgift på 45 øre fra begynnelsen av januar. Årsaken er at nordmenn er for dårlig til å resirkulere brukte kartonger. Den nye avgiften vil ikke forsvinne før returandelen kommer opp i 95 prosent. I dag er andelen 65 prosent.

Energi

Selskapet Eni har gjort et drivverdig oljefunn på Goliat-feltet i Barentshavet.

– Jeg kan bekrefte at Goliat-feltet ikke nødvendigvis vil bli bygd ut, sa miljøvernminister Helen Bjørnøy på Natur og Ungdoms landsmøte.

Statoil vurderer oljeutvinning på Snøhvit-feltet. Goliat-funnet kan gjøre det lønnsomt å hente opp oljen også i gassfeltet, sier oljeselskapet til NRK.

Olje og gass kan om 10-20 år ha flyttet det økonomiske tyngdepunktet i Europa til Nord-Norge, hevder konsultantselskapet Econ

i en rapport utarbeidet for NHO.

Jæren Energi AS har inngått avtale med det japanske firmaet Eurus Energy om bygging av Høg-Jæren Energipark, skriver Stavanger Aftenblad. Dermed ser det ut til at den omstridte vindkraftutbyggingen kan starte neste år.

Norsk strømproduksjon ble på 137 TWh i 2005, viser foreløpige tall fra Norges vassdrags- og energidirektorat. Nettoeksporten av strøm ble på 12 TWh i fjor, tilsvarende nettoimporten året før.

Industrieselskaper og kommuner går videre med prosjektering av en gassrørledning til Grenland med forgreninger til Agder, Østfold og Vest-Sverige. Det skjer etter at selskapet Gassco har utredet gassrør til Grenland og Trøndelag på oppdrag fra Olje- og energidepartementet. Arbeidet med gassrør til Skogn i Nord-Trøndelag videreføres foreløpig ikke.

Steffen Møller-Holst fra NTNU/SINTEF skal lede regjeringens strategiske råd for satsing på hydrogen. Rådet har også representanter fra blant annet Hydro, Statoil, Veritas, Bellona og SFT.

Natur

Over 60.000 nye hytter og hyttetomter er planlagt og

Det blir vindmøller på Høg-Jæren.

gjennomsnittsprisen stiger mot 1 million, ifølge Prognose-senteret. Men et stort utvalg av hytter er allerede i ferd med å presse prisene og gjør framtida usikker for de mange planlagte hytteprosjektene i fjellet, skriver Nationen.

110 overtredelser av naturvernloven ble anmeldt i 2005, en dobling fra 2004, skriver Aftenposten. Blant annet har tre golfbaner vært under etterforskning, mistenkt for ulovlig utbygging.

10 skogområder i fire fylker ble i desember vernet gjennom frivillig samarbeid mellom skogeiere og staten. De nye områdene utgjør 20,4 kvadratkilometer, hvorav 8,8 er produktiv skog.

Direktoratet for naturforvaltning anbefaler oppretting av Reinheimen nasjonalpark og Romsdalen, Trollstigen, Tafjord-Reindalen, Ottadalen, Finndalen og Lordalen landskapsvernområder i Oppland og Møre

og Romsdal. Det totale arealet på de foreslåtte områdene er ca. 2.600 kvadratkilometer.

Arter

Norske reineiere fikk i fjor utbetalt erstatning fra staten for 2.000 dyr som de hevder ble drept av kongeørn, skriver VG.

For første gang på sju år økte utbyttet av villreinjakta i 2005. Totalt ble det skutt 4800 dyr, en oppgang på 900 dyr fra året før, viser foreløpige tall fra Statistisk sentralbyrå.

Melkoya, Snøhvit-prosjektet.
(Foto: Eiliv Leren, Statoil)

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

KST MNDRE!

Det går an å reparere i stedet for å kjøpe nytt. Se www.greenmap.no
Kast mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

sitater

"Jeg kommer fra Øst-Europa, der vi har lang trening i utopier som ikke fungerer."

Professor Nina Witoszek kommenterer Arne Næss' dypøkologi. (Folkeveit)

"Selv miljøprosjektet er kapret av økonomien. Kjøper folk økologisk, kan vi selge mer varer i grå innpakning."

Professor Nina Witoszek i Folkeveit.

"Som et innspill til CSD14 vil ForUM foreslå å forberede en eksempelsamling med et benkmarkeringsstudie som vil peke på god teknologi og manglende implementering."

Toppsak på hjemmesiden til Forum for utvikling og miljø.

"Fra januar blir NSB dobbelt så dyrt som en flyreise til samme bestemmelsessted. En sovekupe vil framover koste 750 millioner, dette i tillegg til selve billetten."

Redaksjonen i Onlineavisen.no får nok ikke dekket nattog, hvis de skal ut på reise...

— Det trengs noen som tar grep. Man må knuse noen egg for å lage omelett.

Ordfører Gunnar Hynne i Hemne vil ha gasskraftverk uten håndtering av CO₂-utslippene. (Nationen)

— Det er ikke for løye at Norge ber selskapene om å lete i Barentshavet. De må få bygge lønnsomme felt, en viss forutsigbarhet må det være.

Aps Tore Nordtun gjør det helt klart hva han mener om Goliat-feltet. (Stavanger Aftenblad)

— Jeg kjenner meg nokså trygg på at Natur og Ungdom kjenner sin besøkelsestid hos min kollega i Olje- og energidepartementet.

Miljøvernminister Helen Bjørnøy på Natur og Ungdoms landsmøte

— Hva skal du bruke det kommende året som sentralstyremedlem til?

— Mest til å legge meg ut med Odd Roger, vil jeg tro.

Natur og Ungdoms sentralstyremedlem Elisabeth Sæther har planene klare. (Helgeland Arbeiderblad)

Pingviner lokker turister til Antarktis

En fransk naturdokumentar kommer norske cruiseskip til gode. *Pingvinenes marsj* har skapt hysteri i USA og Storbritannia. Nå strømmer turistene til Sydpolen hvor norske cruiseoperatører er ansvarlig for 25 prosent av all ilandstigning.

■ TEKST: **PERNILLE BERG**
pb@naturvern.no

Pingvinenes marsj er en 80 minutter lang dokumentar som ved sin enkle fortelling om keiserpingvinenes parringssyklus forteller en større historie om livets triumf. Pingvinene trasker gjennom eventyrlandskapet i det ugjestmilde Antarktis og rett inn i hjertene til publikum.

Filmen er blitt den nest mest innbringende dokumentarfilmen på kino i USAs historie, bare slått av *Fahrenheit 9/11*. Blant enkelte konservative grupper i Statene har filmen fått status som et godt eksempel på familiemoral, monogami og streng barneoppdragelse. Andre har funnet undertoner av sterke kristne familiefør-ankringer.

Ikke dydsmønstre

Dette beviser bare hvor lite enkelte konservative amerikanere vet om pingviner. For keiserpingvinene er bare monogame en sesong av gangen, de har homoseksuelle partnere og en tendens til å ikke yte mye motstand hvis deres unger blir angrepet av rovdyr. Tross dette strømmer amerikanere til kinosalene. Ikke for

å se kriging, blod eller sex, men for å se pingvinenes kamp for å overleve.

Reisealternativer

En annen konsekvens av filmen er en sterkt økende interesse for Sydpolen som turistdestinasjon. I England er sesongen november 2005 til februar 2006 utsolgt, og det begynner allerede å bli få plasser på turene neste år, melder britiske reisebyråer.

Norske cruiseskip står for hele 25 prosent av ilandstigningen i Antarktis. Hurtigruta er den desidert største operatøren. De siste tre årene har de hatt stor suksess med sine Antarktis-cruise. Denne sesongen blir den første hvor de har to skip, MS Nordkapp og MS Nordnorge, i drift. I løpet av sesongen vil de gjennomføre 18 cruise. Turene, til minimum 40 000 kroner, varer i 14 dager og er langt på vei fylt opp.

— Vi ser en generell økende interesse for unike destinasjoner, forteller Michelle Ops-haug, produktansvarlig for Hurtigruta. Deres største kundegruppe kommer fra Tyskland, USA, Storbritannia, Australia og Norge.

— I USA har vi stor konkurranse, derfor

Pingvinenes marsj forteller en "kjærlighetshistorie" mellom dyrene som lever på et av verdens mest ugjestmilde sted. (Foto: ORIO film)

har vi ikke merket noen drastisk økende amerikansk interesse som resultat av Pingvinenes marsj. Men vi håper å få en økende interesse blant nordmenn i forbindelse med at filmen inntar norske kinoer, sier Opshaug.

Blandede følelser

Birgit Njåstad, miljøforvalter for Norsk Polar-institutt tror at filmen i utgangspunktet vil være positiv for Antarktis.

— Det er bra at folk får kunnskap og fatter interesse for dette fantastiske området, sier hun.

— For øyeblikket foregår turismen i kontrollerte former, men hvis det skulle komme en turistflom kan det lett føre til ødeleggelse av unike og sårbare områder.

Njåstad har selv vært på Antarktis flere ganger og skjønner godt hvorfor folk har lyst til å dra dit.

— Det er utrolig stort, det er så øde og urørt. Dyrene som bor der er også fantastisk fascinerende. De er så tøffe, vakre og stolte at det er rørende, sier hun.

Antarktis er et av få uberørte områder vi har igjen her på jorda. Noe av forklaringen er at det er det kaldeste, mest forblåste og tørreste kontinentet. Nær 99 prosent av kontinentet er dekket av en iskappe med en gjennomsnittshøyde over havet på om lag 2500 meter. Med temperaturer helt nede i 70 blå grader er det kanskje best og billigst å oppleve Sydpolen og dens unike dyreliv fra et varmt kinosete.

Den nye dokumentaren har tatt publikum med storm hvor enn den er blitt vist. Kan det være fordi vi kjenner oss igjen i deres adferd? (Foto: ORIO film)

På grunn av det ekstremt harde klimaet legger keiserpingvinene bare ett egg hver sesong. Kun de aller sterkeste overlever. (Foto: ORIO film)

Engelsk tragedie

England har også fått pingvinfeber. Rett før jul ble den tre måneder gamle jackass-pingvin-babyen Toga stjålet fra en dyrepark på Isle of Wight. Katherine Bright, bestyrer av parken, frykter at kidnapperne har blitt inspirert av filmen. Hun forteller at en jackass-pingvin maks kan overleve fem dager uten moren sin.

— Det er dypt tragisk at folk har så lite kunnskap og respekt for ville dyr at de kan få seg til å stjele en baby bare fordi den ser søt ut på kino, sier Bright til The Guardian.

Fakta om keiserpingvinene

- ▣ Keiserpingvinen er den største typen pingviner.
- ▣ De kan bli opptil 1,10 meter og veier fra 25 til 41 kilo.
- ▣ De kan dykke ned til 550 meter.
- ▣ Pingvinene er monogame i en sesong.
- ▣ På grunn av det harde klimaet legger keiserpingvinen kun ett egg av gangen.
- ▣ Hannen varmer egget på føttene sine til det klekkes etter rundt ni uker. I denne perioden står han bom stille og kan ikke engang spise. I løpet av denne tiden mister han 1/3 til 1/2 av kroppsvekten sin.

Velkommen til ternas år

I år skal luftas langdistanseekspert få ekstra oppmerksomhet. Terna trekker nesten helt fra Sydpolen til Nordpolen, men kan vente seg ekstra god oppvarming i Norge i år. Den er nemlig Årets Fugl.

■ TEKST: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvern.no

Det finnes flere ternearter, men Norsk Ornitologisk Forening (NOF) vil fokusere på de to mest vanlige, rødnebbterne og makrellterne. Begge artene har hatt tilbakegang i Norge, og er blant fuglene som sliter litt, ifølge Morten Ree i NOF.

— Det mest alvorlige er den markante tilbakegangen som makrellterna har hatt sør i landet. I tillegg til ternefuglene er det også flere av sjøfuglene våre som sliter for tiden. Årsaken er ikke helt klar, men lite småfisk og mye taretråling er to av våre teorier, sier Ree.

Rødnebb i nord, makrell i sør

Artene ligner veldig på hverandre. Ser du ei terne i Sør-Norge er det mest sannsynlig ei makrellterne, mens nordpå er rødnebbterna rådende. Rødnebbterna tilbringer vinteren i det sørlige Afrika og Antarktis, og kommer helt opp til Nord-Norge på sommeren. Det gir en trekkdistanse på mer enn 16 000 kilometer! Makrellterna holder seg lenger nord i Afrika på vinteren, og er klart mest tallrik sør i Norge.

— I all hovedsak er ternene kystfugler, men det er også ganske mange av dem i innlandet, i til-

Rødnebbterna er en fantastisk langdistanseflyger. Den har en trekkdistanse på hele 16 000 kilometer. (Foto: Ingvar Grastveit)

knytning til innsjøer og vassdrag, forklarer Morten Ree.

Dramatisk tilbakegang

Naturforkjemper, forfatter og kunstner Viggo Ree har deltatt i et prosjekt med overvåking av fuglelivet ved Tyrifjorden i Buskerud siden 1992. I denne tiden har makrellterna vist en dramatisk tilbakegang ved den fuglerike innsjøen.

— På 90-tallet var antallet fugler tresifret, mens i fjor observerte vi bare rundt 15 par. Jeg vet ikke hva tilbakegangen skyldes, men antallet båter i sjøen har økt mye, forteller Viggo Ree.

Konflikten mellom fugler og båtfolk i Tyrifjorden førte til en opphetet avisdebatt i sommer. Lokalavisa Ringerikes Blad anklaget terner og hettemåker for "udelikat bombardement og aggressiv adferd" på lederplass, under overskriften "Skyt måkene!".

Borte på Vestlandet

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane

erklærer nærmest begge terneartene for utryddet i fylket. I Hordaland ble det bare observert noen få hundre hekkende par i fjor, mot mellom 3000 og 4000 i 1980. Samtidig er det vanskelig å vite hva som er feil, når det dreier seg om en fugleart som trekker over så lange distanser.

— Vi planlegger en kampanje for å synliggjøre problemene terna har. Den er virkelig en art som trenger ekstra oppmerksomhet, sier Morten Ree i NOF.

Mange terner

Ikke bare fugler er terner. Terne kan også være:

- ▣ En seilbåt
- ▣ En norskutviklet anti-ubåtraket
- ▣ Ei tjenestejente hos ei dronning eller prinsesse
- ▣ Sancta Lucias hjelpere

Makrellterne (Sterna hirundo)

- ▣ Utbredt i kyst- og innlandsområder.
- ▣ Før nokså vanlig langs hele kysten av Sør-Norge, sterk tilbakegang de siste årene
- ▣ Trekkfugl, ankommer Norge i april-mai
- ▣ Overvintrer i Sør- og Vest-Afrika
- ▣ En anelse større enn rødnebbterne.

Rødnebbterne (Sterna paradisaea)

- ▣ Finnes langs kysten, sjeldnere i innlandet enn makrellterna
- ▣ Fåttallig i sør, mer og mer vanlig nordover, tilbakegang over lang tid
- ▣ Ankommer Norge i mai
- ▣ Overvintrer i Sør-Afrika og Antarktis
- ▣ Oftest på holmer og skjær, nær strandkanten

Kilde: Norsk Fugleatlas